

ABDURAUF FITRAT VA MILLIY UYG'ONISH

Oltiboyeva Gavhar Nuraliyevna

Buxoro davlat universiteti fizika matematika va axborot texnologiyalari fakulteti amaliy matematika talim yo'nalishi 1-1-PMK guruh talabasi.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.14674655>

Annotatsiya. Milliy uyg'onish — bu O'zbekiston va Markaziy Osiyo xalqlarining koloniya tizimi ostidagi mustamlakachilik hukumatlariga qarshi milliy va ijtimoiy siyosiy uyg'onish harakati edi. Abdurauf Fitrat ushbu harakatning faol ishtirokchisi bo'lib, uning asarlari va siyosiy faoliyati orqali millatning ma'naviy va madaniy uyg'onishiga katta hissa qo'shdi. Milliy uyg'onish bu biror millat yoki xalqning o'zining tarixiy, madaniy, til va diniy merosini anglab etishi, o'ziga xosligini qayta tiklashi va o'z huquqlarini himoya qilishga bo'lgan intilishdir. Milliy uyg'onish, asosan, o'z xalqining madaniyati, tilini va qadriyatlarini qadrlash, yuksaltirish va saqlashga qaratilgan harakatlarni o'z ichiga oladi.

Kalit so'zlar: O'zlikni anglash, Ilm va ma'rifat, Milliy o'zlik, Ma'rifatparvarlik, Siyosiy faoliyat, Mustamlakachilikka qarshi kurash.

ABDURAUF FITRAT AND NATIONAL AWAKENING

Abstract. National awakening was a national and socio-political awakening movement of the peoples of Uzbekistan and Central Asia against the colonial governments under the colonial system. Abdurauf Fitrat was an active participant in this movement and, through his works and political activities, made a significant contribution to the spiritual and cultural awakening of the nation. National awakening is the desire of a nation or people to realize its historical, cultural, linguistic and religious heritage, restore its identity and protect its rights. National awakening mainly includes actions aimed at appreciating, elevating and preserving the culture, language and values of its people.

Keywords: Self-awareness, Science and enlightenment, National identity, Enlightenment, Political activity, Fight against colonialism.

АБДУРАУФ ФИТРАТ И НАЦИОНАЛЬНОЕ ПРОБУЖДЕНИЕ

Аннотация. Национальное пробуждение — национальное и социально-политическое пробуждающее движение народов Узбекистана и Средней Азии против колониальных правительств в условиях колониальной системы. Абдурауф Фитрат был активным участником этого движения и своим творчеством и политической деятельностью внес большой вклад в духовное и культурное пробуждение нации.

Национальное возрождение – это стремление нации или нации реализовать свое историческое, культурное, языковое и религиозное наследие, восстановить свою самобытность и защитить свои права. Национальное возрождение в основном включает в себя действия, направленные на признание, продвижение и сохранение культуры, языка и ценностей своего народа.

Ключевые слова: Самосознание, Наука и просвещение, Национальная идентичность, Просвещение, Политическая деятельность, Борьба с колониализмом.

KIRISH: Abdurauf Fitrat — O‘zbekistonning taniqli adibi, olimi, siyosatshunosi va jamiyat arbobi bo‘lib, XX asrning boshlarida milliy uyg‘onish harakatining yetakchilaridan biri sifatida tanilgan. U 1886-yilda Farg‘onada tug‘ilgan va 1938-yilda Stalin rejimi tomonidan qatag‘on qilingan. Fitrat, shuningdek, “Turkiston Xalqining ma’rifiy uyg‘onishi” ni qo‘llab-quvvatlagan va islom diniy aqidalaridan ko‘ra, ma’rifat va ilmni yuksaltirishga alohida e’tibor qaratgan.

Uning fikricha, millatning yuksalishi va taraqqiyoti faqat ilm va ma’rifat orqali amalga oshishi mumkin edi. Fitratning asarlari turli sohalarda: adabiyot, falsafa, tarixi, tilshunoslik va siyosatga oid edi. U o‘z asarlarida o‘zbek xalqining madaniy va ma’naviy qadriyatlarini rivojlantirishga chaqirdi. Shuningdek, Fitrat o‘zbek tilining ilmiy asosda rivojlanishini ta’kidladi va o‘zbek tilini adabiyotda keng qo‘llashni targ‘ib qildi. Fitrat ilm va ma’rifatni milliy uyg‘onishning asosi deb bilgan va jamoatchilikni o‘z bilimlarini oshirishga chaqirgan. O‘zbek xalqining tarixiy va madaniy merosini tiklash, o‘zbek tilini rivojlantirishga katta ahamiyat bergan.

O‘zbek xalqining tarixiy va madaniy merosini tiklash, o‘zbek tilini rivojlantirishga katta ahamiyat bergan. Fitrat o‘z vaqtida Turkistonning siyosiy hayotida ham faol ishtirok etdi. U o‘zbek xalqining siyosiy erkinliklari va milliy huquqlari uchun kurashgan. Biroq, Sovet hukumatining kuchli ta’sirida, Fitratning faoliyati ko‘p o‘tkazilgan siyosiy repressiyalar, jumladan, 1938-yildagi qatag‘on bilan tugadi. Abdurauf Fitratning eng katta xizmatlaridan biri o‘zbek xalqining tarixiy va madaniy merosini qayta tiklash va rivojlantirishga bo‘lgan intilishidir. U o‘z asarlarida millatning o‘ziga xosligini, xalqning an’alarini va qadriyatlarini saqlash zarurligini ta’kidladi.

Fitratning o‘ylashicha, milliy uyg‘onish faqat ilm va madaniyat orqali amalga oshadi, shuning uchun u ilmiy izlanishlar va ma’rifatni milliy taraqqiyotning asosi deb hisoblagan. Fitrat o‘zbek tilining rivojlanishiga katta e’tibor qaratdi. U o‘zbek tilini ilmiy va adabiy til sifatida qadrladi, va o‘zbek tilining madaniy va siyosiy hayotdagi rolini yuksaltirishga harakat qildi.

Fitratning “O‘zbek tili va adabiyoti” haqidagi qarashlari xalqning o‘zlikni anglashida, tilni rivojlantirishda va milliy madaniyatni saqlashda juda muhim o‘rin tutdi. Uning yozgan maqolalari, darsliklari va ilmiy ishlarida o‘zbek tilining mustahkamlanishiga qaratilgan yondashuvlar bor edi.

Fitrat ilm-fanni milliy uyg‘onishning asosiy omili sifatida ko‘rgan. U, o‘zbek xalqining taraqqiyotini ilm, ma‘rifat va ta‘lim orqali amalga oshirish kerakligini tushunib, bu yo‘lda faol ish olib borgan. Fitrat Turkiston xalqlarini o‘qitish va ularga zamonaviy ilm-fan asoslarini o‘rgatishni maqsad qilib qo‘ygan. U, ayniqsa, ma‘rifatli va bilimli insonlarning jamiyatni yuksaltirishda asosiy rol o‘ynashini ta‘kidladi. Fitrat o‘zining siyosiy faoliyatida ham milliy uyg‘onishga alohida e‘tibor qaratdi. U Turkiston va O‘zbekistonda siyosiy erkinlik va milliy mustaqillikni qo‘lga kiritish uchun kurashdi. Fitratning siyosiy faoliyati, ayniqsa, uning “Turkiston millatining mustaqilligi” haqidagi qarashlari bilan bog‘liq.

U Sovet Ittifoqi va Rossiyaning mustamlakachilik siyosatiga qarshi chiqdi, va o‘zbek xalqining huquqlari va erkinliklari uchun kurashdi. Fitrat o‘z asarlarida islom dinini ma‘rifat va ilm nuqtai nazaridan tushuntirdi. U islomni ortodoksal diniy qarashlardan farqli o‘laroq, ilm va ma‘rifat bilan bog‘lab ko‘rsatishga harakat qildi.

Fitratning fikricha, islom faqat diniy e‘tiqodlarni ifodalash bilan cheklanmasdan, ayni paytda ilmiy va ma‘rifatli hayot tarzini targ‘ib qilishga xizmat qilishi kerak edi. Abdurauf Fitratning milliy uyg‘onishdagi roli nihoyatda muhimdir. U o‘zining ilmiy, adabiy va siyosiy faoliyati orqali o‘zbek xalqining o‘zlikni anglashiga, madaniyat va ma‘rifatni yuksaltirishga katta hissa qo‘shgan shaxs sifatida tarixda qolgan. Uning fikrlari va asarlari bugungi kunda ham o‘zbek millatining ma‘naviy merosining ajralmas qismi sifatida qadrlanadi.

XULOSA: Fitratning milliy uyg‘onishdagi hissasi uning mustamlakachilikka qarshi kurashidan iborat. U o‘zbek xalqining erkinligi, mustaqilligi va madaniy huquqlarini himoya qilish uchun kurashdi. Bu borada u o‘zining fikr va asarlari bilan turli siyosiy va ijtimoiy masalalarga yondashdi va o‘zbek xalqining huquqlarini qayta tiklashni maqsad qilib qo‘ydi. U o‘zbek xalqining ma‘rifat va ilm asosida uyg‘onishini targ‘ib qildi, tilni rivojlantirdi, madaniyatni yuksaltirishga katta hissa qo‘shdi va mustamlakachilikka qarshi kurashdi. Fitratning milliy uyg‘onishdagi roli hozirgi kunda ham o‘zbek millatining madaniy va ilmiy rivojlanishida muhim o‘rin tutadi.

REFERENCES

1. “Milliy uyg’onish davri o’zbek adabiyoti” Obidjon Karimov 2017-yil
2. “Jadid adabiyoti namoyondalari” Abdurauf Fitrat
3. <https://hilolnashr.uz>
4. <https://asaxiy.uz>